

**LESEFERDIGHET PÅ 2. ÅRSTRINN
VÅREN 2007**

DELRAPPORT

LIV ENGEN
ANNE CHARLOTTE BEGNUM
THORSTEIN HEYEN
RAGNAR GEES SOLHEIM

*Nasjonalt Senter for leseopplæring og leseforskning
Universitetet i Stavanger
Desember 2007*

INNHOLDSOVERSIKT:

Kartlegging av leseferdighet på 2. trinn	3
Tidlig hjelp er god hjelp	
Støtte til planlegging av leseundervisningen	4
Gode rutiner for kartlegging	5
Oppfølgingsundersøkelsen våren 2007	5
Utvalg	5
Resultater	6
Gutter kontra jenter	8
Bokmål kontra nynorsk	9
Oppsummering av undersøkelsen våren 2007	10
Veien videre	11
Ny kartleggingsprøve i lesing på 2. trinn: Kort omtale	12
Når enden er god	12
Referanser	
Oversikt over tabeller	

Kartlegging av leseferdighet på 2. trinn

På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet har Lesesenteret gjennom flere år fulgt utviklingen av leseferdighetsnivået på 2. årstrinn ved hjelp av prøven ”Kartlegging av leseferdighet: 2. klasse” (Læringssenteret 2001). For beskrivelse av innholdet i prøven vises det til lærerveiledning/idéheftet (Engen 2001) og tidligere rapporter (Engen, Solheim og Tønnessen 2001; Engen, Solheim og Olofson 2003a og b; Solheim, Engen, Oftedal, Tønnesen, Olofson og Begnum 2005; Engen, Begnum og Solheim 2006a; Engen, Begnum, Gabrielsen og Solheim 2006b). Med dette presenteres data fra undersøkelsen våren 2007.

”Kartlegging av leseferdighet for 2. klasse” er en gruppebasert screeningprøve beregnet på å identifisere elever som har/står i fare for å utvikle lesevansker. Prøven kan også fungere som et pedagogisk redskap fordi:

- oppgavene retter oppmerksomheten mot områder som er av betydning for utvikling av leseferdighet
- prøvens to målepunkter ”alt rett” og ”på/under bekymringsgrensen” gjør det mulig å følge utviklingen av leseferdighet på 2.trinn år for år, og slik bidra til å kvalitetssikre leseopplæringen

Tidlig hjelp er god hjelp

Kartleggingsprøven i lesing for 2. klasse er laget med en primær målsetting om å kunne identifisere de svakeste leserne og lede dem inn i gode utviklingsspiraler. Som støtte for lærerens/skolens arbeid med dette, ble det laget et idéhefte med råd om hvordan de kan skaffe til veie ytterligere informasjon om elevenes ferdighetsnivå på ulike områder, og om hva de kan gjøre for å støtte elevenes utvikling. Prøven gir nyttig informasjon om elevenes leseferdighetsnivå, men resultatene må nødvendigvis sammenholdes med andre observasjoner. Prøveresultatene gir i seg selv ingen svar, de skal snarere gi læreren/skolen grunnlag for å stille spørsmål om aktuelle elevers ferdighetsnivå; Hva er det som gjør at Martin og Ida skårer som de gjør, og hva kan vi eventuelt gjøre for å hjelpe dem? Sentrale ved utviklingen av prøven og all videre informasjon om den, er at kartlegging ikke må være et mål i seg selv. Hensikten er at resultatene fra prøven, sammen med annen informasjon om elevene og deres ferdighetsnivå, skal danne grunnlag for tidlig og målrettet hjelp (jf Stortingsmelding 16 (2006-2007)).

Støtte til planlegging av leseundervisningen

”Teach to the test” har en negativ klang, og ingen ønsker at undervisningen i norsk skole ensidig skal dreie seg om å drille inn ferdigheter/oppgavetyper bare fordi de vektlegges i en prøve. Men, når målet er å lære elevene ferdigheter som er av grunnleggende betydning for utviklingen på sentrale områder, så er det kanskje ikke så dumt å skjele til et grundig utprøvd kartleggingsmaterieell og se etter hvilke ferdigheter som der vektlegges. Kartleggingsprøven i lesing for 2. trinn gir opplysninger om elevenes holdning til lesing, om fonologiske analyseferdigheter, bokstavkunnskap, kjennskap til sammenhengen mellom bokstaver og språklyder, automatisert ordlesingsferdighet og leseforståelse. Å øve på disse områdene handler ikke om ”teach to the test”, men om å verdsette faktorer som er av betydning for å utvikle gode og glade lesere. Det er bred forskningsmessig enighet om at disse faktorene til sammen gir et godt grunnlag for å utvikle optimale ferdigheter i lesing (for oversikt, se blant annet Engen 1999; Kulbrandstad 2003; Pressley 2005).

Prøven ble utviklet før innføringen av L97. Den ble endret i 2000 blant annet for å knytte områdene i prøven tydeligere til målene i læreplanen. Nå har vi igjen fått en ny læreplan, og det er naturlig at prøven endres på nytt (jf Engen med flere 2006b). Det behøver ikke innebære store innholdsmessige endringer. Kompetansemålene i læreplanen til Kunnskapsløftet er overordnede og generelle, og kan synes noe problematiske å operasjonalisere i en screeningsprøve som skal brukes på gruppenivå. Likevel kan en tolke inn de områdene som vektlegges i denne prøven i læreplanens kompetansemål for norsk på 2. trinn. De sier blant annet: Elevene skal kunne: ”leke og improvisere og eksperimentere med rim, rytme, språklyder, ord og meningsbærende enheter”, ”snakke om (kunne vise at en kjenner) sammenhengen mellom språklyder og bokstaver” og ”lese med forståelse” (side 44). De ”føringerne” for – den støtten som ble gitt til – planleggingen av leseundervisningen ved utvikling av disse prøvene tidlig på 90-tallet, er fremdeles aktuelle, både lese-teoretisk og i gjeldende læreplan.

Gode rutiner for kartlegging

Den aktuelle prøven har to ”målepunkter”: ”på/under bekymringsgrensene” og ”alt rett”. Bekymringsgrensene på hver oppgave er et ”cut off”-punkt som ble satt ved det resultatet som skilte den svakeste femtedelen fra resten av standardiseringsutvalget. Ved utviklingen av Kartleggingsprøven i lesing for 2. klasse aksepterte en høy takeffekt (for begrunnelse, se

Engen 1999; Solheim 1995). Dette gjør at prøven ikke kan benyttes til å studere endringer i lesegjennomsnittet fra år til år. Likevel har skoler/kommuner over det ganske land fått nyttig informasjon ved å studere utviklingen i forhold til de to målepunktene ”alt rett” og ”på/under bekymringsgrensene” (se f. eks. Busch 2005; Lunde 2005). Det ideelle er selvsagt en jamn stigning på prosentandelen ”alt rett”, og en tilsvarende nedgang når det gjelder prosentandel på/under ”bekymringsgrensene” fra år til år. Synes utviklingen å stagnere, kan det være en indikasjon på at skolen/kommunen bør sette i gang nye tiltak for å styrke leseopplæringen på 2. trinn.

Kartleggingsprøven i lesing i 2. klasse gir informasjon om noen sentrale sider ved elevenes leseferdighetsnivå, men sier selvfølgelig ikke alt. Leseglede, leseopplevelser og evne til kritisk og kreativ samhandling med forskjellige teksttyper kan vanskelig kartlegges ved hjelp av gruppebaserte screeningprøver. Når en skal vurdere elevenes leseutvikling, planlegge tilpasset opplæring i lesing og følge utviklingen over tid, er det naturlig og viktig å supplere resultater fra denne prøven med andre observasjoner av elevenes leseferdighet (jf Engen 2005).

Oppfølgingsundersøkelsen våren 2007

De følgende avsnitt presenterer data fra Lesesenterets oppfølgingsundersøkelsen av lesing på 2. årstrinn skoleåret 2006/2007. Disse er sammenholdt med tilsvarende data fra fjorårets undersøkelse (Engen med flere 2006b). Resultater fra standardiseringen våren 2000 (jf Læringssenteret 2001) er benyttet som referanse.

Utvalg

Utvalget omfattet i alt 122 skoler. 86 av disse sendte sine resultater til Lesesenteret etter gjennomføringen. Det gir en svarprosent på 70,5. Vi kan ikke forklare frafallet utover spekulasjoner om det kan forklares med ”prøvetrøtthet” (jf Solheim med flere 2004) og generell skepsis til leseprøver (for drøftinger av dette, se blant annet van Daal, Solheim, Gabrielsen og Begnum 2007). Forklaringen kan også være at skolene/lærerne er usikre på om den aktuelle prøven skal benyttes etter innføring av Kunnskapsløftet. Selv om svarprosenten er relativt lav, synes ikke frafallet å være systematisk på en måte som kan sies å rokke ved representativiteten. Utvalget er tilstrekkelig til å foreta statistiske analyser.

Årets utvalg består av 1551 elever, 783 gutter og 731 jenter (mangler opplysninger om 37). Som i de foregående årene er bokmålsutvalget atskillig større enn nynorskutvalget; 942 bokmåls elever og 238 elever med nynorsk. Vi mangler opplysninger om målform for 371 elever. Ved de tidligere undersøkelsene har vi registrert signifikante forskjeller mellom kjønnene i jentenes favør, samt små og usystematiske forskjeller mellom bokmåls- og nynorskutvalgene. Derfor er det også i 2007 foretatt beregninger med sikte på å avdekke eventuelle forskjeller mellom kjønn og målformer. Fordelingen i datamaterialet tilsa bruken av nonparametriske tester i disse undersøkelsene (Mann-Whitney- og chi-square tester).

Resultater

Tabell 1 og 2 presenterer prosentandeler med "alt rett" fra undersøkelsene i 2006 og 2007, med standardiseringsundersøkelsen i 2000 som referanse. Tabell 1 viser resultatene fra de oppgavene som sjekker antatt grunnleggende forutsetninger for leseutvikling, mens tabell 2 retter oppmerksomheten mot oppgaver som måler ord- og tekstlesingsferdigheter (for omtale av oppgavene, se Engen 2001).

Tabell 1: Grunnleggende forutsetninger: "Alt rett"

	Maks	"Bekymringsgrense"	Prosentandel med alt rett		
			2000 (stand.)	2006 (n=2373)	2007 (n=1551)
Telle lyder i ord	12	<=8	52%	67%	70%*
Kjenne igjen bokstavene	16	<=10	48%	66%	69%
Fra språklyd til bokstav	14	<=10	56%	72%	73%
Orddiktat	12	<=4	26%	39%	43%*

* indikerer signifikante forskjeller på $p < 0.5$.

Tabell 2: Ord og tekstlesing: "Alt rett"

	Maks	"Bekymringsgrense"	Prosentandel med alt rett		
			2000 (stand.)	2006 (n=2363)	2007 (n=1551)
Fra ord til bilde	20	<=11	38%	49%	48%
Fra bilde til ord	20	<=9	19%	25%	26%
Setningslesing	20	<=9	24%	32%	33%
Instruksjon	10	<=4	22%	32%	35%*

* indikerer signifikante forskjeller på $p < 0.5$.

Resultatene fra årets undersøkelse må sies å være i samsvar med trenden vi har sett de tidligere årene. På alle oppgavene er det en prosentvis framgang i forhold til standardiseringen og fjorårets undersøkelse. Endringene fra 2006 til 2007 er imidlertid bare signifikant på tre av oppgavene: "telle lyder i ord", "orddiktat" og "instruksjon". Ved revisjonen i 2000 ble det akseptert takeffekter opp mot 50 % på de antatt enkleste oppgaven (de grunnleggende forutsetningene) og rundt 20 % på ord- og tekstlesingsoppgavene. Ved årets undersøkelse ser vi at takeffekten er betydelige høyere: rundt 70 % på de grunnleggende forutsetninger og fra ca 26 – 48 % på de oppgavene som måler ferdigheter i bruk.

Prosentandel på/under bekymringsgrensene presenteres i tabellene 3 (grunnleggende forutsetninger) og 4 (ord- og tekstlesingsferdigheter). Også i disse tabellene oppgis verdien fra standardiseringen i 2000 som referanse.

Tabell 3: Grunnleggende ferdigheter: på/under bekymringsgrensene

	Maks	"Bekymringsgrense"	Prosentandel på/under bekymringsgrensen		
			2000 (stand.)	2006 (n=2363)	2007 (n=1551)
Telle lyder i ord	12	≤ 8	18%	8%	7%
Kjenne igjen bokstavene	16	≤ 10	21%	10%	6%*
Fra språklyd til bokstav	14	≤ 10	19%	11%	9%
Orddiktat	12	≤ 4	19%	7%	6%*

* indikerer signifikante forskjeller på $p < 0.5$.

Tabell 4: Ord og tekstlesing: på/under bekymringsgrensene

	Maks	"Bekymringsgrense"	Prosentandel på/under bekymringsgrensen		
			2000 (stand.)	2006 (n=2363)	2007 (n=1551)
Fra ord til bilde	20	≤ 11	20%	10%	9%
Fra bilde til ord	20	≤ 9	19%	12%	9%
Setningslesing	20	≤ 9	21%	11%	9%
Instruksjon	10	≤ 4	23%	19%	15%*

* indikerer signifikante forskjeller på $p < 0.5$.

Også her må resultatene fra datainnsamlingen våren 2007 sies å være sammenfallende med det vi fant ved fjorårets undersøkelse. Forskjellen i prosentandelen på/under bekymringsgrensene fra 2006 og 2007 er små, og (med unntak av oppgavene ”kjenne igjen bokstavene”, ”orddiktat” og ”instruksjon”) er de ikke signifikante. Ved standardiseringen i 2000 ble bekymringsgrensene satt ved det antall rette svar som skilte den svakeste femtedelen fra resten av utvalget; fra 18 – 23 % (jf tabellene 3 og 4). Vi ser at de samme resultatene nå fanger opp en betydelig lavere prosentandel av elevgruppen.

Gutter kontra jenter

Årets utvalg omfatter 783 gutter og 731 jenter. Tabell 5 viser resultatet av nonparametriske chi-square undersøkelser gjennomført for å sammenligne leseferdighetsnivået til henholdsvis gutter og jenter.

Tabell 5: Gutter vs. jenter

	Maks	”Bekymringsgrense”	Prosentandel på/under ”bekymringsgrense”			Prosentandel med alt rett		
			Gutter	Jenter	Sign.	Gutter	Jenter	Sign.
Telle lyder i ord	12	<=8	8,3%	5,4%	*	63,7%	75,8%	n.s.
Kjenne igjen bokstavene	16	<=10	7,7%	4,7%	*	62,7%	75,7%	n.s.
Fra språklyd til bokstav	14	<=10	11,9%	6,5%	*	67,1%	79,0%	n.s.
Orddiktat	12	<=4	8,9%	2,9%	*	34,8%	52,4%	*
Fra ord til bilde	20	<=11	11,9%	6,8%	*	43,3%	52,5%	n.s.
Fra bilde til ord	20	<=9	11,8%	6,9%	n.s.	25,7%	26,7%	n.s.
Setningslesning	20	<=9	11,2%	6,2%	*	29,9%	36,0%	n.s.
Instruksjon	10	<=4	19,3%	11,1%	*	30,4%	39,7%	*

* indikerer signifikante forskjeller på $p < 0.05$.

Det framgår av tabell 5 at prosentandelen med ”alt rett” er høyest blant jentene, men - med unntak av de to oppgavene ”orddiktat” og ”instruksjon” - er forskjellene ikke signifikante. I kategorien ”på/under bekymringsgrensene” er prosentandelen høyest i guttegruppen. Forskjellene er signifikante med ett unntak (”fra bilde til ord”).

Tabell 6: Gutter 2006 vs. 2007

	Maks	"Bekymringsgrense"	Prosentandel på/under "bekymringsgrense"			Prosentandel med alt rett		
			2006	2007	Sign.	2006	2007	Sign.
Telle lyder i ord	12	<=8	10,6%	8,3%	n.s.	59,8%	63,7%	n.s.
Kjenne igjen bokstavene	16	<=10	12,5%	7,7%	n.s.	61,1%	62,7%	n.s.
Fra språklyd til bokstav	14	<=10	14,0%	11,9%	n.s.	65,5%	67,1%	n.s.
Orddiktat	12	<=4	9,9%	8,9%	n.s.	30,6%	34,8%	n.s.
Fra ord til bilde	20	<=11	12,1%	11,9%	n.s.	43,1%	43,3%	n.s.
Fra bilde til ord	20	<=9	14,9%	11,8%	*	23,1%	25,7%	*
Setningslesning	20	<=9	15,1%	11,2%	*	27,9%	29,9%	*
Instruksjon	10	<=4	24,5%	19,3%	*	26,2%	30,4%	*

* indikerer signifikante forskjeller på $p < 0.05$.

Det er videre foretatt Mann-Whitney-analyser for å se om det har vært endringer i forholdet mellom gutters og jenters leseferdighetsnivå fra 2006 til 2007. Disse presenteres i tabellene 6 og 7. Av tabell 6 framgår det at prosentandelen gutter på/under bekymringsgrensene, har sunket siden fjorårets undersøkelse. Forskjellen mellom 2006 og 2007 er signifikant på oppgavene "fra bilde til ord", "setningslesning" og "instruksjon". Videre ser vi en øking i gruppen "alt rett". Forbedringen gutteutvalget er signifikant på de samme tre oppgavene. Også i jentegruppen ser vi nedgang i prosentandel på/under bekymringsgrensene og en øking i kategorien "alt rett". Som det framgår av tabell 7, er forskjellene små og ikke signifikante, med unntak av oppgavene "kjenne igjen bokstavene" og "orddiktat".

Tabell 7: Jenter 2006 vs. 2007

	Maks	"Bekymringsgrense"	Prosentandel på/under "bekymringsgrense"			Prosentandel med alt rett		
			2006	2007	Sign.	2006	2007	Sign.
Telle lyder i ord	12	<=8	5,4%	5,4%	n.s.	73,2%	75,8%	n.s.
Kjenne igjen bokstavene	16	<=10	8,0%	4,7%	*	69,8%	75,7%	*
Fra språklyd til bokstav	14	<=10	8,0%	6,5%	n.s.	77,6%	79,0%	n.s.
Orddiktat	12	<=4	4,5%	2,9%	*	46,9%	52,4%	*
Fra ord til bilde	20	<=11	7,1%	6,8%	n.s.	54,1%	52,5%	n.s.
Fra bilde til ord	20	<=9	8,7%	6,9%	n.s.	27,2%	26,7%	n.s.
Setningslesning	20	<=9	7,9%	6,2%	n.s.	36,1%	36,0%	n.s.
Instruksjon	10	<=4	12,9%	11,1%	n.s.	37,4%	39,7%	n.s.

* indikerer signifikante forskjeller på $p < 0.05$.

Bokmål kontra nynorsk

Årets utvalg omfatter 942 bokmålelever og 238 elever som har nynorsk som målform. Tabell 8 viser resultatet av nonparametriske Mann-Whitney og chi-square undersøkelser gjennomført for å avdekke mulige forskjeller mellom bokmåls- og nynorskelevenenes leseferdighetsnivå. Som det framgår av tabell 8, er forskjellene mellom de to målformsutvalgene usystematiske og ikke signifikante. Som ved tidligere undersøkelser tilsier svakheter i datamaterialet (den store forskjellen i utvalgsstørrelsen kombinert med den høye takeffekten) at det må utvises stor varsomhet ved tolking av analysene.

Tabell 8: Nynorsk vs. Bokmål

	Maks	"Bekymringsgrense"	Prosentandel på/under "bekymringsgrense"			Prosentandel med alt rett		
			Nynorsk	Bokmål	Sign.	Nynorsk	Bokmål	Sign.
Telle lyder i ord	12	<=8	7,2%	7,9%	n.s.	66,4%	69,3%	n.s.
Kjenne igjen bokstavene	16	<=10	6,3%	6,9%	n.s.	64,6%	69,1%	n.s.
Fra språklyd til bokstav	14	<=10	7,6%	10,9%	n.s.	65,5%	73,3%	n.s.
Orddiktat	12	<=4	5,4%	7,3%	n.s.	45,7%	44,5%	n.s.
Fra ord til bilde	20	<=11	9,4%	11,5%	n.s.	52,6%	45,8%	n.s.
Fra bilde til ord	20	<=9	8,5%	10,6%	n.s.	24,4%	25,6%	n.s.
Setningslesning	20	<=9	9,0%	9,5%	n.s.	33,9%	30,8%	n.s.
Instruksjon	10	<=4	16,7%	16,3%	n.s.	30,5%	34,2%	n.s.

* indikerer signifikante forskjeller på $p < 0.05$.

Oppsummering av undersøkelsen våren 2007

Slik det framgår av tabellene 1 – 4 viser årets undersøkelse at den positive utviklingen vi har sett de foregående årene opprettholdes. Våren 2007 er prosentandelen som skårer på/under bekymringsgrensene betydelig lavere enn ved standardiseringen i 2000 og ved forrige års undersøkelse. Samtidig ser vi at prosentandelen som klarer alt fortsatt stiger. Nytt i år er at vi ser tendens til forbedring av guttenes leseferdighetsnivå. Endringen i ønsket retning er signifikant på de tre oppgavene som i størst grad kan sies å måle funksjonelle ferdigheter; automatisert ordlesing og enkel tekstlesing (jf tabell 6).

Det er imidlertid viktig å merke seg at prosentandelen av gutter på/under bekymringsgrensene fremdeles er signifikant høyere enn blant jentene (jf tabell 5). Spesielt sett i relasjon til de forskjellene en finner mellom jenters og gutters leseferdighet i PIRLS 2006, er det all grunn

til å hevde at vi må følge guttenes utvikling med argusøyne helt fra skolestart (jf van Daal med flere 2007, side 86).

Veien videre ...

Ny kartleggingsprøve i lesing på 2. trinn: Kort omtale

Den første versjonen av "Kartleggingsprøven i lesing for 2. klasse" ble utviklet før innføringen av L97 (Solheim 1995). Prøven ble revidert våren 2000 for å tilpasse innhold og prøvetidspunkt til den nye læreplanen. Den gang ble prøven gjort mer krevende ved at de oppgaver med spesielt høy takeffekt ble fjernet (grunnleggende fonologiske ferdigheter; rimord, ordlengde og stavelsesdeling). Det ble lagt inn en enkel orddiktat med ord som varierte både med hensyn til ordlengde, frekvens og fonologisk kompleksitet. Setningslesingsoppgaven fikk flere ledd og instruksjonsoppgaven ble gjort noe mer krevende (lengre tekst og oppgaver som også krever at informasjon kan kombineres). I tillegg ble enkelte tidsrammer justert (jf Engen 2001).

Nå er prøven på nytt justert. Den nye versjonen av kartleggingsprøven i lesing for 2. trinn skal være klar til bruk våren 08. Den bygger på prinsipper og innhold i det gamle kartleggingsmaterialet (se Engen 1999, jf også innledning og alle tidligere rapporter), og har klar forankring i nyere teori om lesing og leseutvikling. Innholdet også i den nye prøven kan klart relateres til kompetansemål i norsk for 2. trinn.

Den nye versjonen av kartleggingsprøven i lesing framstår som en kombinasjon av de gamle prøvene for 2. og 3. trinn. Oppmerksomheten rettes også i denne versjonen mot bokstavgjenkjenning, kjennskap til forbindelsen mellom språklyder og bokstaver, automatisert bokstav- og ordlesingskunnskap og lesing av enkel tekst. To av oppgavetyperne fra den gamle 2.trinnsprøven er fjernet ("telle lyder i ord" og "fra ord til bilde") og instruksjonsoppgaven fra 2000-versjonen av 2.trinnsprøven er erstattet med instruksjonsoppgaven fra 3.trinnsprøven. Alle oppgavene er illustrert på nytt. Prøvematerialet skal – som tidligere – omfatte en lærerveiledning, en veiledning i tolking av prøveresultatene og et pedagogisk idéhefte for videre arbeid (Dahle, Gabrielsen og Skaathun 2007).

”Når enden er god....?”

I perioden fra 1995 til 2007 er Kartleggingsprøven i lesing på 2. trinn blitt godt innarbeidet i skolesystemet. Lesesenteret har i årenes løp fått uttallige henvendelser som bekrefter at de fungerer etter intensjonene (jf innledning). Men også disse prøvene ble i starten møtt med stor grad av skepsis. Den var fundert i usikkerhet relatert til hva prøven kunne og skulle benyttes til. Det var også mange lærere som mente at prøven var altfor vanskelig. Skepsisen og usikkerheten forsvant gradvis, etter hvert som lærerne oppdaget at prøven faktisk fungerte som et pedagogisk redskap. Lærere rapporterte at de fikk verdifull informasjon om elevenes ferdighetsnivå, og at det tilhørende idéheftet fungerte godt som støtte både for generell undervisningsplanlegging og som veiledning om hva de kunne gjøre nr/hvis en fant resultater som gav grunn til bekymring. Gjennom målbevisst satsing fra Utdanningsdirektorat og Lesesenteret fant ”Kartleggingsprøven i lesing for 2. klasse” sin plass som en naturlig del av de skolebaserte rutinene. Denne satsingen bør videreføres også med den nye versjonen av prøven.

Etter oppdrag fra Utdanningsdirektoratet har Lesesenteret samlet data om leseferdighet på 2. trinn fra 2001 til 2007. Vi ser tydelige forbedringer på alle de områder som omfattes av prøven. Dataene gir ikke grunnlag for å si at det er de systematiske undersøkelsene som – i seg selv – har ledet til denne framgangen. Vi vil likevel forsiktigvis hevde at prosjektet vårt har hatt positiv innvirkning på andretrinnslevenes leseferdighetsnivå de siste årene. Vi har fått bekreftet en oppfatning om at systematisk oppfølging gir uttelling. Det er i denne sammenheng grunn til å minne om at vi faktisk registrerte tilbakegang i perioden 1997 – 2000 (Solheim og Engen 2000) – en periode der systematiske kartleggingsrutiner fikk mindre oppmerksomhet.

Vi avslutter denne delen av kartleggingsprosjektet med å referere en positiv utvikling. Vi vil likevel advare mot å tro ”når enden er god, er allting godt”. Den framgangen vi har rapportert i perioden fra 2001 til 2007, har ikke kommet av seg selv. Det er resultat av systematisk satsing både på kompetanseutvikling og på utvikling av nye kartleggingsrutiner. ”Trykket” på begynneropplæringen i lesing har vært høyt. Det må fortsatt vedlikeholdes, og resultatene fra PIRLS-undersøkelsen viser tydelig at det er nødvendig å skape et tilsvarende trykk på den fortsettende leseopplæringen (jf van Daal med flere 2007).

Lesing er en grunnleggende ferdighet og skal vektlegges i alle fag og på alle trinn (jf Kunnskapsløftet). I begynneropplæringen så vel som i den forsettende leseopplæringen, er det også i framtiden viktig å skape og opprettholde rutiner for planmessig kompetanseutvikling og for systematiske observasjoner av elevens ferdighetsnivå i lesing.

Referanser:

- Byrne, B. (1998). *The Foundation of Literacy. The Child's Acquisition of the Alphabetic Principle*. East Sussex: Psychology Press Ltd. Publishers.
- Busch, S. (2005). Kartlegging av leseferdighet i 2. trinn. Gjennomføring og oppfølging i Trondheim kommune. I S. Skjong (red). *GLSM- Grunnleggende lesing, skriving og matematikk*. Oslo: Det norske Samlaget.
- Dahle, A-E, Gabrielsen, N.N. og Skaathun, A. (2007). *Revisjon av "Kartleggingsprøve i lesing. 2.klasse."* Notat til Utdanningsdirektoratet.
- Engen, L. (1999). *Kartlegging av leseferdighet på småskoletrinnet og vurdering av faktorer som kan være av betydning for optimal leseutvikling* [diss]. Universitetet i Bergen.
- Engen, L. (2001). *Idéhefte for 2. og 3. klasse*. Oslo: Læringscenteret.
- Engen, L. (2005). Kartlegging av leseferdighet på småskoletrinnet: hvordan, hva og hvorfor Om bruk og tolking av "Kartleggingsprøven i lesing for 2. klasse" I S. Skjong (red). *GLSM- Grunnleggende lesing, skriving og matematikk*. Oslo: Det norske Samlaget.
- Engen, L. og Solheim, R.G. (2003). Kartleggingsprøver som pedagogisk verktøy. I *Utdanning, nr 11*, side 64-65.
- Engen, L., Solheim, R.G. og Tønnessen, F.E. (2001). *Leseferdighet i 3. klasse våren 2001. Delrapport*, Oslo: Læringscenteret.
- Engen, L, Solheim, R.G.og Olofsson, Å. (2003a). *Leseferdighet i 2. og 3. klasse våren 2002. Delrapport*. [www. ls.no](http://www.ls.no).
- Engen, L, Solheim, R.G.og Olofsson, Å. (2003b). *Leseferdighet i 2. klasse våren 2003. Delrapport*. www. ls.no.
- Engen, L, Begnum A.C., og Solheim, R.G. (2006a). *Leseferdighet på 2. årstrinn Våren 2005. Delrapport*. www.utdanningsdirektoratet.no.
- Engen L, Begnum, A.C., Gabrielsen, S.N. og Solheim, R.G.(2006b) *Leseferdighet på 2. årstrinn Våren 2006. Delrapport*. www.utdanningsdirektoratet.no.
- Kulbrandstad L.I. (2003). *Lesing i utvikling. Teorier og didaktiske prinsipper*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (2006). *Stortingsmelding 16 (2006-2007)... og ingen stod igjen. Tidlig innsats for livslang læring*.
- Kunnskapsdepartementet (2006). *Læreplanverket for kunnskapsløftet*. Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- Lunde, A. (2005), *Forebygging av lese- og skrivevansker på småskoletrinnet i Nord-Østerdal 1998-2003*. Tynset: PPT.
- Læringscenteret (2001). *Kartlegging av leseferdighet. Oppgavehefter og Lærerveiledning for 2. og 3. klasse*. Oslo: Læringscenteret.
- Pressley, M. (2005). *Reading Instruction that Works. The case for Balanced Teaching*. New York, London: The Guilford Press.
- Snow, C. E., Burns, S. M., & Griffin, P. (1998). *Preventing Reading Difficulties in Young Children*. Washington, DC: National Academy Press.

- Solheim, R.G. (1995). *Kartleggingsprosjektet. Leseferdighet: 1992-1995*. Stavanger: Senter for leseforskning.
- Solheim, R.G. og Engen, L. (2000). *Leseferdighet på småskoletrinnet*. Notat til utdanningsdirektoratet.
- Solheim, R.G., Engen, L. Oftedal M.P., Tønnessen, F. E., Olofson, Å og Begnum, A.C. (2005). *Leseferdighet på 2. og 7. trinn skoleåret 2003/2004 – og oppsummering av resultatene for skoleårene 2001/02, 2002/03 og 2003/04*. Stavanger: Lesesenteret, Universitetet i Stavanger.
- Share, D. og Stanovich, K.E. (1995). Cognitive processes in early reading development. *Issues of Education Contributions from Educational Psychology, 1*, 1-57.
- van Daal, V. Solheim, R.G., Gabrielsen, N.N. og Begnum, A.C. (2007). *PIRLS. Norske elever leseferdighet og leseinnsats*. Stavanger: Lesesenteret.
- Utdanningsdirektoratet (2003). *Systemisk bruk av Kartleggingsprøvene i lesing*. www.utdanningsdirektoratet.no.

Oversikt over tabeller:

Tabell 1: Grunnleggende forutsetninger: ”Alt rett”	6
Tabell 2: Ord og tekstlesing: ”Alt rett”	6
Tabell 3: Grunnleggende ferdigheter: på/under bekymringsgrensene	7
Tabell 4: Ord og tekstlesing: på/under bekymringsgrensene	7
Tabell 5: Gutter vs. jenter	8
Tabell 6: Gutter 2006 vs 2007	8
Tabell 7: Jenter 2006 vs 2007	9
Tabell 8: Nynorsk vs. bokmål	10